

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період з 01.04.2023 до 30.04.2023

Зміст

1. Справи про банкрутство	4
1.1. Наслідки одночасного звернення ініціюючих кредиторів до різних господарських судів із заявами про відкриття провадження у справі про банкрутство до одного і того самого боржника	4
1.2. Розгляд скарг на дії ДВС у межах провадження у справі про банкрутство	6
2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності	9
2.1. Незворотність дії в часі Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»	9
2.2. Дострокове припинення дії свідоцтва на торговельну марку внаслідок її невикористання	11
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	14
3.1. Наслідки зазначення у згоді на укладення одним з подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі ТОВ, яка є спільним майном подружжя, статусу фізичної особи як учасника ТОВ і незазначення її статусу як іншого з подружжя	14
3.2. Звільнення посадової особи на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України у зв'язку з припиненням її повноважень як голови правління ОСББ	17
4. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	20
4.1. Підстави виникнення переддоговірного спору	20
4.2. Установлення терміну виконання боржником обов'язку за договором шляхом посилання на майбутню подію	23
5. Процесуальні питання	26
5.1. Відсутність у суду повноважень на власний розсуд визначати відповідача у справі	26
5.2. Відшкодування за рахунок позивача сплаченого відповідачем судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України	27
5.3. Повернення без розгляду апеляційної скарги з підстав неусунення в повному обсязі її недоліків	30
5.4. Дія заборони на відкриття виконавчого провадження та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)	31

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
ВС	– Верховний Суд
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГУ ДПС	– Головне управління Державної податкової служби
ДВС	– Державна виконавча служба
ДПС	– Державна податкова служба
ДП	– державне підприємство
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
КП	– комунальне підприємство
МОЗ України	– Міністерство охорони здоров'я України
МЮУ	– Міністерство юстиції України
НАК	– національна акціонерна компанія
НБУ	– Національний банк України
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПК України	– Податковий кодекс України
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
СК України	– Сімейний кодекс України
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Наслідки одночасного звернення ініціюючих кредиторів до різних господарських судів із заявами про відкриття провадження у справі про банкрутство до одного і того самого боржника

Територіальна юрисдикція справи про банкрутство юридичних осіб за критерієм місцезнаходження боржника має визначатися на дату подання кредитором заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство відповідно до відомостей, зазначених у ЄДР.

У разі прийняття заяви про визнання боржника банкрутом господарським судом за місцезнаходженням, визначеним у ЄДР, та зміни боржником свого місцезнаходження і надходження заяви про визнання боржника банкрутом до господарського суду за новим місцезнаходженням цей суд має повернути заяву без розгляду.

Якщо після відкриття провадження у справі з урахуванням наведених учасниками справи аргументів та наданих доказів суд установить передчасність відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, щодо якого є звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, але в іншому господарському суді, то, виходячи із системного аналізу положень статей 35, 37, 38, 39 КУзПБ, якими передбачені можливі наслідки розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, а також враховуючи положення статті 226 ГПК України, суд залишає таку заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство без розгляду

ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «БАСФ Т.О.В.» у справі за заявою ТОВ до боржника ПП про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ звернулося до Господарського суду Дніпропетровської області із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ПП. Заява обґрунтована наявністю заборгованості у ПП «ФІРМА «БЕРШАДЬ АГРОПЛЮС», правонаступником якого є ПП, перед ТОВ за договорами поставки у розмірі 1 763 898, 02 грн (основного боргу – 1 630 022,40 грн та пені – 133 875,62 грн), і неможливістю боржника погасити заборгованість через скрутне фінансове становище. Крім того, заява ТОВ містить пропозицію щодо кандидатури арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна, а саме Венської О. О., та заяву арбітражного керуючого про згоду на участь у справі про банкрутство ПП.

Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 08.08.2022 відкрито провадження за заявою ТОВ у справі № 904/2154/22 про банкрутство ПП. Визнано грошові вимоги ТОВ на суму 83 310,00 грн; грошові вимоги на суму 133 875,62 грн (пеня) залишено на розгляд суду в попередньому засіданні; введено мораторій на задоволення вимог кредиторів; введено процедуру розпорядження

майном боржника; призначено розпорядником майна боржника арбітражного керуючого Венську О. О.; вжито заходи щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони ПП та власникам майна (органу, уповноваженому управляти майном) ПП приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчужувати основні засоби та предмети застави ПП.

Ухвала мотивована тим, що відсутні підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство, в той час як докази, надані заявником для обґрунтування вимог, викладених в заяві ТОВ, свідчать про наявність ознак неплатоспроможності боржника ПП, що є підставою для відкриття провадження у справі про банкрутство згідно зі статтею 39 КУзПБ.

Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 01.11.2022 апеляційну скаргу ТОВ на ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 08.08.2022 у справі № 904/2154/22 залишено без задоволення, а зазначену ухвалу залишено без змін.

Апеляційний суд погодився з висновком місцевого господарського суду щодо відсутності підстав для відмови ТОВ у відкритті провадження у справі про банкрутство ПП, у зв'язку з чим господарським судом вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів, процедура розпорядження майном боржника та встановлюється порядок подальших дій учасників справи про банкрутство ПП за відповідною ухвалою суду.

ОЦІНКА СУДУ

Територіальна юрисдикція справи про банкрутство юридичних осіб за критерієм місцезнаходження боржника у випадку звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство юридичних осіб має визначатися на дату подання кредитором заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство за місцезнаходженням боржника відповідно до відомостей у ЄДР.

У разі звернення ініціюючих кредиторів до різних господарських судів із заявами про відкриття провадження у справі про банкрутство має розглядатися заява, яка була календарно першою подана до суду (безпосередньо або через пошту чи інші засоби зв'язку), господарським судом за місцезнаходженням боржника, визначеним на підставі відомостей ЄДР на день подання першої заяви.

Зміна боржником зареєстрованого місцезнаходження після подання кредитором заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) не впливає на зміну територіальної підсудності господарського суду.

У разі підтвердження правомірності відкриття однієї справи про банкрутство боржника інша справа про банкрутство того самого боржника закривається на підставі пункту 3 частини першої статті 90 КУзПБ (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин), про що суд постановляє відповідну ухвалу.

КУзПБ не містить спеціальної норми щодо передачі за підсудністю справи про банкрутство, тому така передача здійснюється на підставі та в порядку, що встановлені статтею 31 ГПК України.

Поряд із цим, якщо провадження у першій справі відкрито, то друга справа про банкрутство одного і того самого боржника підлягає закриттю, а не передачі за підсудністю.

Справа передається за підсудністю, якщо вона не належить до юрисдикції цього суду, за умови, що немає іншої відкритої справи про банкрутство цього ж боржника. В іншому випадку ця справа підлягає закриттю, оскільки у разі передачі такої справи в одному суді буде існувати дві справи про банкрутство одного боржника, що неприпустимо з огляду на принцип концентрації та те, що не існує процесуального механізму об'єднання двох справ про банкрутство одного й того самого боржника.

У разі прийняття заяви про визнання боржника банкрутом господарським судом за місцезнаходженням, визначеним відповідно до відомостей у ЄДР на дату подання заяви першою, і зміни боржником свого місцезнаходження та надходження заяви про визнання боржника банкрутом до господарського суду за новим місцезнаходженням цей суд має повернути заяву без розгляду.

ВС задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову апеляційного господарського суду та ухвалу місцевого суду, заяву ТОВ про відкриття провадження у справі про банкрутство ПП залишив без розгляду.

Детальніше з текстом постанови ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 26.04.2023 у справі № 904/2154/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111121955>.

1.2. Розгляд скарг на дії ДВС у межах провадження у справі про банкрутство

Системне тлумачення пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, статті 7 КУзПБ свідчить, що у межах справи про банкрутство підлягають вирішенню питання судового контролю у виконавчих провадженнях за рішеннями стосовно боржника

ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС розглянув касаційну скаргу НБУ у справі за скаргою ПАТ «Київський суднобудівний-судноремонтний завод» на дії державного виконавця відділу примусового виконання рішень Департаменту ДВС МЮУ у справі за позовом НБУ до ПАТ «Київський суднобудівний-судноремонтний завод».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Товариство, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, оскаржило до суду дії державного виконавця щодо відкриття виконавчого провадження за наказом про звернення стягнення на предмет іпотеки та накладення арешту на майно цього товариства у виконавчому провадженні, аргументуючи скаргу неможливістю звернення стягнення на майно боржника поза межами справи про його банкрутство.

Суд першої інстанції у задоволенні скарги товариства відмовив, дійшовши висновку про недоведення скаржником факту порушення державним виконавцем

приписів законодавства при відкритті виконавчого провадження та накладенні арешту на майно боржника. При цьому суд першої інстанції залишив поза увагою клопотання стягувача про передачу скарги для розгляду в межах справи про банкрутство товариства.

Суд апеляційної інстанції ухвалою відмовив у задоволенні клопотання стягувача про закриття провадження у справі у зв'язку з підсудністю скарги іншому суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство товариства, зазначивши, що не вбачає правових підстав для її розгляду в межах справи про банкрутство, позаяк така скарга не є майновим спором у розумінні статті 7 КУзПБ. Апеляційний суд судове рішення першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення, яким скаргу товариства задовольнив частково, визнавши незаконними дії і постанову державного виконавця щодо накладення арешту на майно боржника з огляду на відкриття справи про його банкрутство.

З урахуванням змісту оскаржуваних судових рішень та доводів касаційної скарги ВС у цій справі вирішив питання щодо співвідношення приписів статей 20, 30, 339, 340 ГПК України та статті 7 КУзПБ стосовно особливостей реалізації правил підсудності при розгляді скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору, стороною якого є боржник, що був вирішений судом до відкриття провадження у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо юрисдикції господарських судів стосовно спорів, стороною яких є боржник у справі про банкрутство, ВС зазначив таке.

З уведенням в дію 21.10.2019 КУзПБ справи у спорах, наслідком вирішення яких може бути зміна розміру або складу ліквідаційної маси боржника у справі про банкрутство, а також спори з вимогами до боржника за правилами статті 7 цього Кодексу підлягають розгляду виключно у межах справи про його банкрутство.

Системний аналіз змісту приписів статті 7 КУзПБ у сукупності зі статтями 20, 30 ГПК України щодо предметної та територіальної юрисдикції (підсудності) свідчить, що принцип концентрації в межах справи про банкрутство всіх спорів, у яких стороною є боржник, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна є універсальним і норми ГПК України чи КУзПБ не встановлюють винятків із цього правила, що забезпечує дієвість механізму забезпечення реалізації принципу конкурсного імунітету, а також судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, за яким усі рішення чи дії, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Водночас щодо співвідношення приписів статей 339, 340 ГПК України та статті 7 КУзПБ при розгляді скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця, що пов'язані з виконанням судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору, стороною якого є боржник, ВС дійшов таких висновків.

У разі оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця, які стосуються виконання судового рішення, ухваленого у спорі за участю боржника в межах справи про банкрутство відповідно до приписів статті 7 КУзПБ, очевидно, що така скарга (заява, позов) підлягає розгляду судом, який розглянув справу в майновому спорі чи іншому спорі з вимогами до боржника як суд першої інстанції (стаття 340 ГПК України), тобто судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, навіть за умови, що відповідачем є суб'єкт владних повноважень згідно з абзацом четвертим частини другої цієї норми.

Вирішуючи питання, пов'язані з оскарженням рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця щодо примусового виконання (звернення стягнення на кошти та інше майно) за рішеннями у спорах (правовідносинах), стороною яких є боржник у справі про банкрутство, які були вирішені поза межами справи про банкрутство до введення в дію КУзПБ або з інших причин, господарським судам слід урахувати у системному взаємозв'язку статті 339, 340 ГПК України та статтю 7 КУзПБ, керуючись пріоритетом приписів спеціального закону – КУзПБ, а також закріпленими у цьому законі принципами концентрації всіх спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про банкрутство та судового контролю у відносинах банкрутства (неплатоспроможності).

Здійснюючи системне тлумачення приписів статті 7 КУзПБ, підпункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, а також статті 339 ГПК України, слід виходити із того, що процедура банкрутства – це спеціальна правова процедура, норми КУзПБ є спеціальними і під час їх зіставлення із загальними нормами вони повинні мати процесуальний пріоритет.

КУзПБ розширив юрисдикційність господарському суду спорів, стороною яких є боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, визначивши за змістом статті 7 Кодексу критерій впливу на майнові активи боржника вирішальним при з'ясуванні питання щодо необхідності розгляду спору в межах справи про його банкрутство.

Телеологічне та лексичне тлумачення приписів пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України у взаємозв'язку зі статтею 7 КУзПБ свідчить, що у цих нормах законодавець, застосувавши категорії «справи у спорах з майновими вимогами», «майновий спір», «спір щодо майна» та залишивши перелік таких спорів відкритим, визначив передумови для реалізації судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, функції судового контролю щодо максимально широкого кола правовідносин за участю боржника та щодо його майна.

За приписами КУзПБ зміст судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства полягає у тому, що рішення чи дії боржника та третіх осіб, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Системне тлумачення пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, статті 7 КУзПБ приводить до висновку, що у межах справи про банкрутство

підлягають вирішенню питання судового контролю у виконавчих провадженнях за рішеннями стосовно боржника, виконання яких є можливим шляхом звернення стягнення на кошти чи інше його майно, незалежно від процесуальної форми звернення (скарга, заява, позов) заінтересованої особи щодо здійснення такого контролю.

Повноваження господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо здійснення відповідного судового контролю поширюються і на правовідносини з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у виконавчому провадженні, що передбачає звернення стягнення на майно боржника або може вплинути іншим чином на майнові активи боржника, і такий контроль має здійснюватися з моменту відкриття виконавчого провадження та до його завершення чи закриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Отже, ВС задовольнив касаційну скаргу частково, скасував ухвалу і постанову апеляційного суду та направив справу на новий розгляд у межах справи про банкрутство товариства.

Детальніше з текстом постанови ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111035928>.

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності

2.1. Незворотність дії в часі Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»

Ані з прийняттям Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», положення якого не мають зворотної дії у часі, ані будь-якими іншими законодавчими нормами не передбачено «узаконення» дій з подачі особою без згоди правовласника заяви на державну реєстрацію лікарського засобу, діючою речовиною якого є сполука, яка тотожна з композицією, що захищена згідно з патентом України на винахід (права на який є чинними на момент подачі такої заяви), тобто не передбачено ретроспективну правомірність дії особи, яка (дія) була вчинена з порушенням прав іншої особи у минулому.

Саме по собі закінчення дії патенту у майбутньому не впливає на юридичні наслідки того правопорушення, яке мало місце (було вчинене) у минулому

КГС ВС розглянув касаційні скарги Компанії МЕРК ШАРП ЕНД ДОМЕ КОРП. (Merck Sharp & Dohme Corp., далі – Компанія) та ТОВ «Тева Україна» у справі за позовом Компанії до ТОВ «Тева Україна» та МОЗ України, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача 2, ДП «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я

України», про захист порушеного права інтелектуальної власності, у якому позивач просив суд зобов'язати ТОВ «Тева Україна» припинити порушення прав позивача на винахід за патентом України № 55409, заборонити ТОВ «Тева Україна» використовувати винахід (сполука каспофунгін) за патентом України № 55409 у лікарському засобі «Каспофунгін-Тева» або в будь-якому іншому лікарському засобі, що містить сполуку каспофунгін, зобов'язати МОЗ України відмовити в державній реєстрації лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» у формі порошку для концентрату для розчину для інфузій по 50 мг або по 70 мг у флаконі, по 1 флакону в картонній коробці.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Судами попередніх інстанцій було встановлено, що позивач є власником патенту України № 55409 на винахід «ФАРМАЦЕВТИЧНА КОМПОЗИЦІЯ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОВЕННОГО ВВЕДЕННЯ, СПОСІБ ЇЇ ОДЕРЖАННЯ ТА СПОСІБ ЛІКУВАННЯ І/АБО ПРОФІЛАКТИКИ ГРИБКОВИХ ЗАХВОРЮВАНЬ (ВАРІАНТИ)», який виданий на підставі заявки від 15.04.1997, дата реєстрації – 15.04.2003, що підтверджується випискою з Державного реєстру патентів України на винаходи та копією опису до патенту України № 55409 на винахід. Дата, до якої підтримано чинність патенту, – 15.04.2018.

Зазначеним патентом захищена сполука каспофунгін ацетат, спосіб її одержання та спосіб лікування і профілактики грибкових захворювань.

Строк дії патенту України № 55409 на винахід продовжений на підставі рішення Державної служби інтелектуальної власності від 16.05.2016 № 16/ЗА/Вх№31492 відповідно до абзацу п'ятого частини четвертої статті 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Очікувана дата закінчення строку дії патенту – 15.04.2022.

При цьому 04.02.2021 ДП «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України» прийняло до розгляду заяву ТОВ «Тева Україна» про державну реєстрацію лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» у формі порошку для концентрату для розчину для інфузій по 50 мг або по 70 мг у флаконі, по 1 флакону в картонній коробці.

Відповідач 1 не заперечує обставин подання заявки на реєстрацію лікарського засобу.

Рішенням господарського суду позов задоволено повністю з посиланням на його обґрунтованість.

За результатом нового апеляційного розгляду справи апеляційний господарський суд змінив рішення суду першої інстанції, задовольнивши позов частково, а саме: у частині позовних вимог про зобов'язання ТОВ «Тева Україна» припинити порушення прав на винахід за патентом України № 55409 та зобов'язання МОЗ України відмовити у державній реєстрації лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» у формі порошку для концентрату для розчину для інфузій по 50 мг або по 70 мг у флаконі, по 1 флакону в картонній коробці, у позові відмовлено; у частині задоволення позовних вимог про заборону ТОВ «Тева Україна» використовувати винахід (сполука каспофунгін) за патентом України

№ 55409 у лікарському засобі «Каспофунгін-Тева» або у будь-якому іншому лікарському засобі, що містить сполуку каспофунгін, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо доводів ТОВ «Тева Україна» про те, що суди попередніх інстанцій, вирішуючи спір, неправильно застосували Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», який не підлягав застосуванню, КГС ВС зазначив таке.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що строк дії патенту України № 55409 на винахід продовжений на підставі рішення Державної служби інтелектуальної власності від 16.05.2016 № 16/ЗА/Вх№31492 відповідно до абзацу п'ятого частини четвертої статті 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Очікувана дата закінчення строку дії патенту – 15.04.2022.

Заява ТОВ «Тева Україна» про державну реєстрацію лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» прийнята до розгляду 04.02.2021, тобто у межах строку дії патенту України № 55409 на винахід, який був продовжений.

За збіжними висновками судів попередніх інстанцій, у лікарському засобі «Каспофунгін-Тева» використана кожна ознака винаходу, що включена до незалежних пунктів формули 1, 7, 9, 12 винаходу за патентом України № 55409 на винахід, або ознака, еквівалентна їй.

Посяганням на права інтелектуальної власності позивача, яке має бути припинене, позивач вважає безпосередньо подання відповідачем 1 заяви на державну реєстрацію лікарського засобу «Каспофунгін-Тева».

Причому з позовом до суду, який розглядається у цій справі, позивач звернувся у червні 2021 року.

Названий Закон набув чинності 13.04.2022, а отже, він не підлягає застосуванню до спірних правовідносин, які виникли у лютому 2021 році та безпосередньо пов'язані з поданням відповідачем 1 заяви на державну реєстрацію лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» та юридичними наслідками цієї дії.

Отже, враховуючи викладене, КГС ВС визнав помилковими висновки судів попередніх інстанцій щодо застосування зазначеного Закону до спірних правовідносин у цій справі та виключив їх з мотивувальних частин оскаржуваних судових рішень.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.04.2023 у справі № 910/9215/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110536260>.

2.2. Дострокове припинення дії свідоцтва на торговельну марку внаслідок її невикористання

У розгляді вимог про дострокове припинення дії свідоцтва на торговельну марку внаслідок її невикористання найбільш значущим є доведення належними,

допустимими, достовірними чи вірогідними доказами факту невикористання торговельної марки. Незважаючи на те, що тягар доведення у таких справах лежить на особі, щодо свідоцтва якої була подана заява про припинення, одним з основоположних принципів цивільного та господарського процесів є змагальність сторін, відповідно до якого кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

З огляду на правову сутність торговельної марки умовою належного її використання є використання власником зареєстрованої торговельної марки саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг.

На підтвердження використання торговельної марки власник свідоцтва має надати суду докази вчинення принаймні деяких дій із зазначених у пункті 4 статті 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Такими доказами можуть бути, зокрема, примірники товарів, на яких нанесено відповідну торговельну марку, документи із зображенням торговельної марки (каталоги, прайс-листи з пропозиціями щодо надання послуг чи поставки товарів тощо)

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ПрАТ «Нерухомість столиці» у справі за позовом ГУГЛ ЛЛСі (Google LLC) до ПрАТ «Нерухомість столиці» та Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про дострокове припинення дії свідоцтв України № 81675 та № 81677 на торговельні марки частково.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є виробником широкого асортименту пристроїв для «розумного дому» (управління кліматом, безпекою, медіа-системами тощо) та супутнього програмного забезпечення під брендом «Nest» або «Google Nest».

У листопаді 2020 року він подав до ДП «Український інститут інтелектуальної власності» заявку на торговельну марку «Nest».

За заявкою № м202022676 позивач просив для заявленого позначення правової охорони, зокрема для окремих визначених послуг 37 та 42 класів Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків (далі – МКТП).

У лютому 2021 року відповідач 1 надіслав до закладу експертизи відповідача 2 мотивоване заперечення щодо невідповідності позначення «Nest» за заявкою від 10.11.2020 № м202022676 умовам надання правової охорони та просив відмовити у реєстрації зазначеного позначення як торговельної марки стосовно всіх послуг 37 та 42 класів МКТП.

Позивач звернувся до суду за захистом свого законного інтересу у зв'язку з тим, що відповідач 1 не використовує знаки для товарів та послуг «Nest» за свідоцтвами від 27.08.2007 № 81675 та від 27.08.2007 № 81677 для частини товарів та послуг 37, 42 класів МКТП більше п'яти років, а він через наявність реєстрації цього позначення за відповідачем 1 не може зареєструвати такий знак за цими ж класами на своє ім'я, що порушує його права та охоронювані законом інтереси.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення, яким позов задоволено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

У розгляді вимог про дострокове припинення дії свідоцтва на торговельні марки внаслідок її невикористання найбільш значущим є доведення належними, допустимими, достовірними чи вірогідними доказами факту невикористання торговельної марки. Незважаючи на те, що тягар доведення у таких справах лежить на особі, щодо свідоцтва якої була подана заява про припинення, одним з основоположних принципів цивільного та господарського процесів є змагальність сторін, відповідно до якого кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Аналіз законодавчих приписів, наведених у статтях 1, 16, 17, 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» дає підстави для висновку, що з огляду на правову сутність торговельної марки умовою належного її використання є використання власником зареєстрованої торговельної марки саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг.

Якщо торговельна марка без поважних причин безперервно не використовується щодо частини або всіх товарів та/або послуг, внесених до реєстру, протягом п'яти років від дати публікації про видачу свідоцтва або від іншої дати, то це є достатньою підставою для дострокового припинення за рішенням суду дії свідоцтва на таку торговельну марку повністю або частково щодо відповідних товарів та/або послуг. Не підлягає достроковому припиненню дія свідоцтва у випадку, коли використання торговельної марки розпочалося або відновилося до подання позову.

На підтвердження використання торговельної марки власник свідоцтва має подати суду докази вчинення принаймні деяких дій із зазначених у пункті 4 статті 16 названого Закону. Такими доказами можуть бути, зокрема, примірники товарів, на яких нанесено відповідну торговельну марку, документи із зображенням торговельної марки (каталоги, прайс-листи з пропозиціями щодо надання послуг чи поставки товарів тощо).

КГС ВС звернув увагу на те, що у цій справі судом апеляційної інстанції зазначено, що відповідачем 1 не доведено використання торговельної марки для відповідних послуг 37 та 42 класу МКТП, натомість місцевий господарський суд безпідставно визнав встановленими обставини щодо використання спірних торговельних марок, не зазначивши, яким саме доказом підтверджується таке використання.

Застосування оспорюваних торговельних марок як складової безпосередньої діяльності відповідача 1 щодо будівництва, реконструкції, здавання в оренду та обслуговування об'єктів нерухомості під контролем відповідача 1 під його торговельною маркою «NEST» не є використанням торговельних марок у розумінні зазначеного Закону.

Установлення устаткування як проміжний етап у технологічному циклі спорудження будинків не є наданням окремої послуги із встановлення устаткування, окремі дії, що спрямовані на досягнення кінцевого результату – спорудження готового будинку, не є наданням послуг.

КГС ВС зауважив, що основна функція торговельної марки – відрізнити товари і послуги одних осіб від товарів і послуг інших осіб (як засіб індивідуалізації).

Отже, КГС ВС відхилив доводи скаржника про те, що у цій справі відсутнє окреме використання торговельних марок при наданні саме окремої спірної послуги, а наявне їх використання у спірних послугах саме в сукупності дій, та дійшов висновку про залишення касаційної скарги без задоволення, а оскаржуваної постанови апеляційного господарського суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.04.2023 у справі № 910/5815/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110107005>.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Наслідки зазначення у згоді на укладення одним з подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі ТОВ, яка є спільним майном подружжя, статусу фізичної особи як учасника ТОВ і незазначення її статусу як іншого з подружжя

Зазначення у згоді на укладення договору міни частками у статутних капіталах ТОВ одним з подружжя статусу фізичної особи лише як учасника товариства і незазначення її статусу як іншого з подружжя не має визначального значення, оскільки відчуження частки нею погоджено у статусі фізичної особи, яка за ознаками її статусу була і учасником товариства, і подружжям відповідача, що презюмує її згоду на відчуження частки ТОВ як спільного сумісного майна подружжя

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 та ОСОБА_4 про визнання недійсним договору міни від 28.12.2007 та застосування наслідків недійсності зазначеного правочину шляхом зобов'язання кожної із сторін договору повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Під час перебування у зареєстрованому шлюбі подружжя (ОСОБА_2 та ОСОБА_3) набуло у спільну сумісну власність корпоративні права на юридичну особу – ТОВ «Хмельницьк-млин».

Розмір частки (вкладу) ОСОБА_3 у статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин» на момент створення зазначеної юридичної особи становив 49,44 %.

Решта часток (вкладів) у статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин» у розмірі 49,44 % належала на праві власності ОСОБА_4 та 1,12 % – ОСОБА_2.

ОСОБА_2 належали на праві спільної сумісної власності частки у статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин» у розмірі 49,44% та 1,12 %.

28 грудня 2007 року ОСОБА_3 та ОСОБА_4 уклали договір міні частками у статутних капіталах ТОВ «Підприємство матеріально-технічного забезпечення «Агропромтехніка» та ТОВ «Хмельницьк-млин», за умовами пункту 1.1 якого ОСОБА_3 зобов'язується передати у власність ОСОБА_4 (відступити) належну їй частку в статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин», що становить 49,44 % статутного капіталу, з усіма правами та обов'язками, що належать учаснику ТОВ «Хмельницьк-млин» відповідно до статуту ТОВ «Хмельницьк-млин» та законодавства України, а ОСОБА_4 – передати у власність ОСОБА_3 (відступити) належну їй частку в статутному капіталі ТОВ «Підприємство матеріально-технічного забезпечення «Агропромтехніка», що становить 49,44 % статутного капіталу, з усіма правами та обов'язками, що належать учаснику ТОВ «Підприємство матеріально-технічного забезпечення «Агропромтехніка» відповідно до статуту ТОВ «Підприємство матеріально-технічного забезпечення «Агропромтехніка» та законодавства України, у порядку та на умовах, передбачених цим договором.

Рішенням загальних зборів учасників ТОВ «Хмельницьк-млин» від 28.12.2007, оформленим протоколом № 2, вирішено: виключити зі складу учасників ТОВ «Хмельницьк-млин» ОСОБА_3 та ОСОБА_2 у зв'язку з передачею (відступленням) їх часток у статутному капіталі ТОВ ОСОБА_4; передати частку в статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин» ОСОБА_3 у розмірі 49,44 % статутного капіталу учаснику товариства ОСОБА_4; передати частку в статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин» ОСОБА_2 у розмірі 1,12 % статутного капіталу учаснику товариства ОСОБА_4; затвердити зміни до статуту ТОВ «Хмельницьк-млин».

Протокол від 28.12.2007 № 2 підписаний учасниками ТОВ «Хмельницьк-млин» – ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_2 та скріплений печаткою товариства.

Матеріали справи також містять нотаріально посвідчену заяву ОСОБА_2 про припинення участі у ТОВ «Хмельницьк-млин» від 28.12.2007.

Надалі під час надання роз'яснень з питань розподілу спільного з ОСОБА_3 майна приватний нотаріус повідомив позивачці про можливість укладення між ОСОБА_2 та ОСОБА_3 договору про поділ спільного майна подружжя щодо усіх зазначених нею нерухомих об'єктів, транспортних засобів та корпоративних прав (часток у статутних капіталах юридичних осіб), окрім частки ОСОБА_3 у статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин», оскільки станом на 17.02.2022 ОСОБА_3 не є учасником ТОВ «Хмельницьк-млин» і у ЄДР відсутні відомості про наявність у нього частки у статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин».

Обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, позивачка зазначила, що із цього роз'яснення їй стало відомо про те, що без її письмової згоди як іншого з подружжя та співвласника у спільному сумісному майні подружжя відбулося припинення за ОСОБА_3 права власності на частку в статутному капіталі ТОВ «Хмельницьк-млин» згідно з договором міні частками у статутних капіталах від 28.12.2007.

Рішенням господарського суду позов задоволено повністю. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Фізична особа, яка має намір реалізувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність (створення або участь у господарському товаристві), після проходження передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого вона набула з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки – учасника товариства. При цьому правовий статус «учасник товариства» сам по собі не впливає на будь-які правомочності фізичної особи, зумовлені її цивільною право- і дієздатністю, та не обмежує їх.

Отже, ОСОБА_2, надаючи згоду ОСОБА_3 на обмін частками в статутних капіталах як учасник товариства, надала свою згоду щодо укладення договору міни і як інший з подружжя, адже, підписуючи відповідну згоду, вона вочевидь не могла не знати та не розуміти, що така згода матиме наслідком вибуття відповідного майна з власності ОСОБА_3 не лише як учасника товариства, а й як іншого з подружжя та співвласника спільного сумісного майна. Зазначення у згоді статусу позивачки лише як учасника товариства і незазначення як іншого з подружжя не має визначального значення у цьому випадку, оскільки відчуження частки нею погоджено у статусі фізичної особи, яка за ознаками її статусу була і учасником товариства, і подружжям ОСОБА_3, що презюмує її згоду на відчуження частки товариства як спільного сумісного майна подружжя. Інший підхід був би надмірним формалізмом, враховуючи, що цивільне законодавство базується на принципах розумності та добросовісності.

КГС ВС також зауважив, що відповідно до частини другої статті 369 ЦК України та частини другої статті 65 СК України при укладенні одним з подружжя договору щодо розпорядження спільним майном вважається, що він діє за згодою другого з подружжя, тобто згода останнього презюмується.

При цьому наявність згоди одного з подружжя на укладення другим з подружжя договору щодо розпорядження спільним майном наділяє його необхідним обсягом повноважень на вчинення такого правочину.

З аналізу наведених норм закону в їх взаємозв'язку можна зробити висновок, що презумпція розпорядження спільним майном одним з подружжя за згодою другого з подружжя встановлена саме на користь добросовісного набувача прав на таке майно.

Укладення одним з подружжя договору щодо розпорядження спільним майном без згоди другого з подружжя може бути підставою для визнання такого договору недійсним лише у тому разі, якщо суд встановить, що третя особа (контрагент за таким договором) діяла недобросовісно, зокрема знала чи за обставинами справи не могла не знати про те, що майно належить подружжю на праві спільної сумісної власності і той з подружжя, хто укладає договір, не отримав згоди на це другого з подружжя.

Отже, положення частини другої статті 369 ЦК України та частини другої статті 65 СК України з урахуванням пункту 6 статті 3 ЦК України спрямовані на захист прав добросовісного набувача, а тому саме у разі його недобросовісності договір може бути визнаний недійсним. Тож можливість визнання недійсним договору щодо розпорядження майном, яке перебуває у спільній власності, залежить від встановлення недобросовісності третьої особи – контрагента за таким договором.

Крім того, КГС ВС наголосив, що в разі передання подружжям свого майна для здійснення підприємницької діяльності шляхом участі одного з них у заснуванні товариства зазначене майно стає власністю такої юридичної особи, а подружжя набуває право на частку в статутному (складеному) капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, яка стає заміником відповідного корпоративного вкладу.

Ураховуючи наведені висновки, КГС ВС залишив касаційну скаргу позивачки без задоволення, а оскаржувану постанову апеляційного господарського суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.04.2023 у справі № 924/524/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110306231>.

3.2. Звільнення посадової особи на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України у зв'язку з припиненням її повноважень як голови правління ОСББ

Умовою для звільнення працівника, який є посадовою особою, за пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України є припинення повноважень цієї посадової особи, що має відбуватися відповідно до законодавства та передувати звільненню, оскільки поняття «припинення повноважень» не є тотожним поняттю «звільнення».

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Пушкіна 116» про визнання незаконним та зміну змісту наказу ОСББ «Пушкіна 116» від 26.05.2021 № 1/2021 у частині формулювання підстави звільнення ОСОБА_1, а саме: вважати її звільненою за пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України у зв'язку з припиненням повноважень посадової особи – голови правління ОСББ «Пушкіна 116».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Установчими зборами співвласників багатоквартирного будинку № 116 по вул. Пушкіна у м. Полтаві, які відбулися 17.04.2016 та оформлені протоколом від 17.04.2016, вирішено, зокрема, створити ОСББ «Пушкіна 116» та обрати головою правління ОСББ ОСОБА_1.

Надалі, а саме 29.04.2021, на загальних зборах співвласників ОСББ «Пушкіна 116», які оформлені протоколом № 1/2021, прийнято рішення припинити повноваження правління об'єднання та звільнити з посади голови ОСББ ОСОБА_1, зобов'язати її передати всю документацію та печатку ОСББ, ключі від теплопункту, майно, інвентар ОСББ тощо новообраному правлінню ОСББ, обрати правління

ОСББ у визначеному складі та делегувати правління ОСББ право самостійно обирати голову правління із числа членів правління.

На зборах правління ОСББ «Пушкіна 116», які відбулися 16.05.2021 та оформлені протоколом № 2/2021, головою правління ОСББ було обрано ОСОБА_2.

Загальні збори співвласників ОСББ «Пушкіна 116», які оформлені протоколом від 29.04.2021 № 1/2021, та збори правління ОСББ, які оформлені протоколом від 16.05.2021 № 2/2021, позивачем не оскаржувалися.

Нотаріально посвідчені протоколи від 29.04.2021 № 1/2021, від 16.05.2021 № 2/2021 були передані до реєстратора для проведення відповідних змін, у результаті чого 21.05.2021 керівником ОСББ «Пушкіна 116» стала ОСОБА_2, яка має повноваження вчиняти дії від імені юридичної особи, у тому числі підписувати договори тощо, подавати документи для державної реєстрації від імені юридичної особи, що підтверджується відповідною випискою від 24.05.2021.

Наказом від 26.05.2021 № 1/2021, підписаним головою ОСББ «Пушкіна 116» ОСОБА_2, було звільнено ОСОБА_1 з посади голови правління цього ОСББ 26.05.2021 згідно з пунктом 9 статті 36 КЗпП України та доручено бухгалтерії здійснити виплату ОСОБА_1 заробітної плати по 26.05.2021 включно і компенсацію невикористаної щорічної основної відпустки.

ОСОБА_1, обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, зокрема, стверджувала, що її мали звільнити за пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України – у зв'язку з припиненням повноважень посадової особи.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

За своєю організаційно-правовою формою ОСББ «Пушкіна 116» належить до непідприємницького товариства, і, відповідно, на працівників такого товариства поширюється положення частини третьої статті 99 ЦК України.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та вбачається з матеріалів справи, позивачка була звільнена з посади голови правління на підставі рішення загальних зборів ОСББ «Пушкіна 116» від 29.04.2021, оформленого протоколом № 1/2021.

Загальні збори ОСББ мають право у будь-який час припинити повноваження правління чи окремих його членів, що є підставою для звільнення члена правління на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України.

Розірвання трудового договору згідно з пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України можливе за наявності попереднього припинення повноважень посадової особи, тобто рішення вищого органу управління або виконавчого органу, що наділений повноваженнями прийняття на роботу та звільнення з неї працівників. Для звільнення за наведеною нормою має бути дотримано таких умов: звільнений працівник повинен бути посадовою особою товариства; повинно заздалегідь відбутися припинення його повноважень (окреме рішення вищого органу управління), що у подальшому є підставою для розірвання з ним трудового

договору в порядку, передбаченому чинним законодавством України та статутними документами товариства.

КГС ВС дійшов висновку, що умовою для звільнення працівника, який є посадовою особою, за названю статтею КЗпП України є припинення повноважень цієї посадової особи, яке має відбуватися відповідно до законодавства та передувати звільненню, оскільки поняття «припинення повноважень» не є тотожним поняттю «звільнення».

У частині третій статті 65 ГК України визначено, що керівник підприємства, головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), виконавчого органу та інших органів управління підприємства відповідно до статуту є посадовими особами цього підприємства. Статутом підприємства посадовими особами можуть бути визнані й інші особи.

Управління товариством здійснюють його органи. Органами управління товариством є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом (стаття 97 ЦК України).

Тлумачення наведених норм права дає підстави для висновку, що основними критеріями при визначенні кола посадових осіб, до яких може бути застосована ця норма, є, по-перше, належність конкретної посади до органу управління (керівного, виконавчого, наглядового тощо) юридичної особи, у тому числі закріплення статусу посадової особи у статуті, і, по-друге, передбачена законодавством чи статутом процедура припинення повноважень такої посадової особи за рішенням власника, адже наявність юридичного факту – припинення повноваження посадової особи за рішенням власника в особі відповідного органу управління має передувати звільненню на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України (така правова позиція викладена в постанові ОП КЦС ВС від 23.01.2023 у справі № 766/23789/19).

У спірних правовідносинах наявні критерії для застосування пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України, а саме: 1) посада позивача (голова правління) – ОСОБА_1 до моменту припинення її повноважень належала до органу управління юридичної особи – виконавчого органу ОСББ «Пушкіна 116» і статус цієї посадової особи закріплено в статуті ОСББ; 2) процедура припинення повноважень такої посадової особи (голови правління) за рішенням власника в особі відповідного органу управління (загальні збори співвласників ОСББ) передбачена і законодавством, і статутом та така процедура передувала звільненню.

З огляду на викладене КГС ВС визнав помилковими висновки судів першої та апеляційної інстанцій про те, що в цьому разі не може бути застосовано пункт 5 частини першої статті 41 КЗпП України для припинення повноважень ОСОБА_1 з посади голови правління ОСББ «Пушкіна 116».

Отже, КГС ВС скасував судові рішення попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив і постановив: 1) змінити формулювання причини звільнення ОСОБА_1 з посади голови правління ОСББ «Пушкіна 116» за наказом ОСББ «Пушкіна 116» від 26.05.2021 № 1/2021 з пункту 9 частини першої статті 36

КЗпП України на пункт 5 частини першої статті 41 КЗпП України – припинення повноважень посадових осіб; 2) внести відповідні зміни до зазначеного наказу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.04.2023 у справі № 552/3110/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110485357>.

4. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

4.1. Підстави виникнення переддоговірного спору

У розумінні статті 187 ГК України, статті 649 ЦК України переддоговірний спір може полягати у розбіжностях між сторонами щодо змісту (спір про врегулювання розбіжностей) або виникати у разі відмови чи ухиленні від його укладення (спір про спонукання укласти договір).

У справах щодо укладення договорів необхідним є з'ясування їхньої правової природи та чітке встановлення приписів закону, який регламентує укладення такого правочину, підстави виникнення вказаного спору, у зв'язку з чим такий спір виник, зокрема, який саме та чому учасник спору ухилився від укладання договору, чи є укладення такого договору обов'язковим та, відповідно, чи є підстави у розумінні статті 187 ГК України та статті 649 ЦК України для передання даного спору на вирішення суду

КГС ВС розглянув касаційну скаргу КП «Калуська енергетична компанія» Калуської міської ради (далі – Компанія) у справі за первісним позовом ДП «Калуська Теплоелектроцентрально – Нова» (далі – Підприємство) до Компанії про зобов'язання Компанії укласти договір про надання послуг з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами у редакції позивача та за зустрічним позовом Компанії до Підприємства про зобов'язання Підприємства укласти договір про надання послуг з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами у редакції відповідача.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Калуської міської ради (далі – КМР) від 30.07.2020 № 3319 «Про концепцію теплопостачання» визначено теплогенеруючу компанію Підприємство виробником та централізованим постачальником теплової енергії для всіх категорій споживачів м. Калуша, а КП «Водотеплосервіс» – теплотранспортувальною організацією, що здійснює транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, що є комунальною власністю територіальної громади м. Калуша.

Зазначеним рішенням встановлено, що відносини між Підприємством як теплогенеруючою компанією та КП «Водотеплосервіс» як теплотранспортувальною організацією здійснюються виключно на договірних засадах.

Надалі рішенням КМР від 13.09.2021 № 800 внесено зміни до пунктів 1.3, 1.4 рішення від 30.07.2020 № 3319 та визначено Компанію виробником, виконавцем, надавачем послуг з виробництва теплової енергії, постачання теплової енергії від квартальних котелень та теплотранспортувальною організацією, яка здійснює транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, що є комунальною власністю територіальної громади м. Калуша, з початку опалювального сезону.

Цим самим рішенням встановлено, що відносини між Підприємством як теплогенеруючою компанією та Компанією як теплотранспортувальною організацією здійснюються виключно на договірних засадах.

Листом від 11.08.2021 № 557 КП «Водотеплосервіс» інформувало Підприємство про те, що транспортування теплової енергії споживачам м. Калуша під час проведення опалювального сезону 2021/2022 буде здійснюватися Компанією у зв'язку з тим, що на підставі рішення КМР від 29.07.2021 № 653 частину майна КП «Водотеплосервіс», зокрема об'єктів, які здійснюють транспортування теплової енергії, передано Компанії та закріплено за нею на праві господарського відання.

Листом від 03.09.2021 № 100-1344 Підприємство адресувало Компанії проект договору про надання послуг з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами з проханням підписати угоду у строк до 17.09.2021. Компанія договір не підписала, протоколу розбіжностей не надала, незгоди з умовами договору не висловила.

Натомість листом від 20.09.2021 № 30 Компанія надіслала Підприємству для підписання свій проект договору про надання послуг з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, встановивши строк для його підписання до 30.09.2021. У відповіді від 30.09.2021 № 100-1485 Підприємство наполягало на укладенні договору в його редакції.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, заявлений первісний позов про зобов'язання укласти договір у редакції Підприємства задоволено повністю, в задоволенні зустрічного позову – відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Права іншої сторони на укладення договору підлягають захисту судом на підставі пункту 1 частини другої статті 16 ЦК України шляхом визнання договору укладеним на умовах, передбачених нормативним актом обов'язкової дії, у разі невизнання стороною договору, укладення якого є обов'язком згідно з вимогами закону.

У розумінні статті 187 ГК України, статті 649 ЦК України переддоговірний спір може полягати у розбіжностях між сторонами щодо змісту (спір про врегулювання розбіжностей) або виникати у разі відмови чи ухиленні від його укладення (спір про спонукання укласти договір).

КГС ВС зазначив, що у справі, яка розглядається, виник переддоговірний спір, водночас, суди попередніх інстанцій не встановили та не дослідили підстави

виникнення вказаного спору, у зв'язку з чим такий спір виник, зокрема, який саме та чому учасник спору ухилився від укладання договору, що, на думку позивачів за первісним і зустрічним позовами, є обов'язковим для укладення, та чи є підстави у розумінні статті 187 ГК України та статті 649 ЦК України для передання даного спору на вирішення суду.

За висновками КГС ВС, з'ясування зазначених обставин є ключовим для вирішення питання щодо правильного застосування норм статей 6, 627, 649 ЦК України, статей 179, 187, 181 ГК України.

Крім того, КГС ВС зауважив, що у справах щодо укладення договорів також необхідним є з'ясування їх правової природи та чітке встановлення приписів закону, який регламентує укладення такого правочину.

Суди попередніх інстанцій визначили, що договір, який сторони просять визнати укладеним, є договором транспортування теплової енергії магістральними (розподільчими) та місцевими тепловими мережами. Сторонами спірного правочину є виконавець (Компанія) і замовник (Підприємство).

Закон України «Про тепlopостачання» вказує на те, що послуги з транспортування теплової енергії надаються безпосередньо споживачу.

При цьому Закон України «Про тепlopостачання» не містить норми, яка б чітко вказувала на обов'язковість укладення договору про транспортування теплової енергії магістральними (розподільчими) та місцевими тепловими мережами, сторонами якого були б виконавець і замовник.

Отже, оскільки Підприємство та Компанія мотивували укладення спірного договору в судовому порядку саме на виконання Закону України «Про тепlopостачання», судам попередніх інстанцій слід було перевірити доводи сторін і з'ясувати, чи дійсно зазначений Закон передбачає такий вид договору, а його укладення між сторонами є обов'язковим згідно із цим Законом.

Крім того, КГС ВС звернув увагу на те, що існує процедура приєднання до теплових мереж, яка регулюється Правилами приєднання до теплових мереж, затвердженими постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, від 19.10.2012 № 343.

Відповідно до пункту 1.3 згаданих Правил приєднання до теплових мереж здійснюється власником на підставі договору про приєднання до теплових мереж, що укладається між власником та замовником, умови якого мають відповідати Типовому договору про приєднання до теплових мереж (додаток до цих Правил).

Такий договір укладається за взаємною згодою сторін після подання замовником заяви на приєднання до теплових мереж у таких випадках: приєднання до теплових мереж закінченого будівництвом, реконструйованого, технічно переоснащеного об'єкта; збільшення теплового навантаження або теплової потужності об'єкта внаслідок реконструкції або технічного переоснащення об'єкта.

Проте судами попередніх інстанцій не досліджувалося питання фактичного приєднання/неприєднання Підприємства до теплових мереж Компанії,

укладення/неукладення відповідного договору приєднання, який, можливо, містить умови, що дублюють спірний договір.

Отже, враховуючи викладене, КГС ВС дійшов висновку, що ухвалені у цій справі судові рішення попередніх інстанцій не відповідають вимогам процесуального закону (зокрема, статтям 236, 237 ГПК України), у зв'язку з чим ці рішення підлягають скасуванню, а справа – передачі на новий розгляд до місцевого господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.04.2023 у справі № 909/952/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110427781>.

4.2. Установлення терміну виконання боржником обов'язку за договором шляхом посилання на майбутню подію

За змістом частини першої статті 530 ЦК України у взаємозв'язку з частиною другою статті 251, частиною другою статті 252 цього Кодексу у разі визначення терміну виконання зобов'язання з вказівкою на майбутню подію нею може бути визнана лише та подія, неминучість якої є безумовна. Якщо юридичні наслідки мають певну ступінь вірогідності настання, то має місце не існування часової категорії у вигляді терміну, а умова

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Компанії Combinatul de Vinuri "CRICOVA" S.A. у справі за позовом Компанії Combinatul de Vinuri «CRICOVA» S.A. до ТОВ «Укрімпорт КV» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – ТОВ «ТД «Укрімпорт», про стягнення заборгованості в розмірі 432 176,70 євро.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Сторони уклали ексклюзивну дистриб'юторську угоду від 13.12.2007 № 22-V щодо об'єднання своїх зусиль для просування товару (алкогольної продукції) на території України.

Згідно із цією угодою сторони погодили, що дистриб'ютор (відповідач) здійснює закупівлю товару у виробника (позивача) на підставі відповідних чинних контрактів купівлі-продажу, укладених між виробником та дистриб'ютором.

14 грудня 2007 року сторони уклали контракт № 25-V, відповідно до пункту 1.1 якого продавець (позивач) продає, а покупець (відповідач) купує на умовах FCA – м. Кишинів, Республіка Молдова (розуміється відповідно до документа Міжнародної торговельної палати «Інкотермс-2000») алкогольну продукцію, виготовлену продавцем (товар).

Сторони неодноразово вносили змін до цього контракту щодо строку дій (продовжено в частині поставки товару до 31.12.2018) та умов оплати.

Відповідно до додаткової угоди від 14.05.2018 до контракту № 25-V сторонами було узгоджено ціну товару, який поставляється з 14.05.2018 по 31.12.2018, та встановлено умови оплати, а саме: оплата товару, який поставлено на адресу покупця, здійснюється на умовах відстрочення платежу

протягом 150 днів з моменту оформлення експортної митної декларації на відповідну партію товару.

З аналогічними умовами та строком дії сторони уклали контракти від 20.04.2011 № 27-V, від 09.08.2013 № 29-V та від 15.08.2014 № 29-V.

Надалі сторонами вирішувалося питання про поетапне погашення боргу з урахуванням наявного обсягу продажу, а також було укладено договір про реструктуризацію заборгованості та додаткову угоду до нього, якою було змінено умови оплати товару, передбачені контрактами.

03 червня 2019 року позивач пред'явив претензію про сплату боргу в розмірі 449 070,35 євро, що виник за поставлений товар у період з 04.04.2016 по 31.12.2018.

У свою чергу, 01.10.2019 між позивачем (виробник), відповідачем (покупець 1) та ТОВ «ТД «Укрімпорт» (покупець 2) було укладено тристоронню угоду про співробітництво, яка стосується контрактів від 12.12.2007 № 21-V, від 14.12.2007 № 25-V, від 29.10.2008 № 23-V, від 20.04.2011 № 27-V та від 15.08.2014 № 29-V, а також контракту від 05.11.2012 № 01-CR, який було укладено між позивачем та третьою особою і зобов'язання за яким не є предметом спору в цій справі.

У пункті 2 цієї угоди сторони погодили новий порядок погашення відповідачем заборгованості з оплати товару, що виникла станом на 01.10.2019, а саме погодили, що покупець 1 не раніше оформлення банківської гарантії на конкретну поставку, але не пізніше дня відвантаження сплачує виробнику суму в розмірі 5 000,00 євро в рахунок погашення заборгованості, яка зазначена в цьому пункті, перед відвантаженням виробником будь-якому з покупців (покупцю 1 або покупцю 2) кожної нової партії товару згідно з їхніми замовленнями після 01.10.2019.

Позивач поставив відповідачу товар на суму 320 708,70 євро за контрактами від 14.12.2007 № 25-V (на суму 162 188,64 євро), від 20.04.2011 № 27-V (на суму 135 684,06 євро) та від 15.08.2014 № 29-V (на суму 228 36 євро), а також за контрактом від 09.08.2013 № 29-V на суму 111 468,00 євро. Відповідач цей товар не оплатив, що визнається та не оспорується.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково, стягнуто з відповідача на користь позивача 111 468,00 євро заборгованості за контрактом від 09.08.2013 № 29-V. В іншій частині позову відмовлено з тих підстав, що відповідно до угоди про співробітництво від 01.10.2019 сторони залучили до правовідносин ТОВ «ТД «Укрімпорт» як другого покупця товару на території України та визначили порядок погашення заборгованості, що виникла станом на 01.10.2019 за контрактами від 14.12.2007 № 25-V, від 20.04.2011 № 27-V та від 15.08.2014 № 29-V, за яким покупець сплачує 5 000 євро в рахунок погашення заборгованості не пізніше дня відвантаження нової партії товару відповідно до заявки ТОВ «ТД «Укрімпорт» або відповідача, що здійснена після 01.10.2019. Проте доказів реалізації сторонами узгодженого угодою порядку виконання

зобов'язань ТОВ «Укрімпорт КV» немає, а тому строк оплати вартості поставленого товару за цими контрактами не настав.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом частини першої статті 530 ЦК України у взаємозв'язку з частиною другою статті 251, частиною другою статті 252 цього Кодексу, які підлягають застосуванню до спірних правовідносин, у разі визначення терміну виконання зобов'язання з вказівкою на майбутню подію нею може бути визнана лише та подія, неминучість якої є безумовна. Якщо юридичні наслідки мають певну ступінь вірогідності настання, то має місце не існування часової категорії у вигляді терміну, а умова.

Отже, для перевірки правильності застосування судами норм статті 530, 607 ЦК України касаційний суд у контексті доводів касаційної скарги й підстав касаційного оскарження має відповісти по черзі на такі запитання: чи є визначена сторонами вказівка на певні обставини подією, яка неминуче має настати; які правові наслідки погодження такої умови у договорі; чи є у такому разі припиненням зобов'язання внаслідок неможливості його виконання (кредитора – поставити новий товар; боржника – оплати раніше поставлений товар)?

КГС ВС зазначив, що застосування частини першої статті 530 ЦК України до встановлених судами обставин справи дає підстави для висновку, що у договорі (угоді про співробітництво) термін виконання боржником обов'язку не встановлений, оскільки здійснення чергового платежу обумовлено реалізацією права однієї із сторін (подання заявки) та вчиненням іншою певних дій (відвантаження товару після одержання вимоги покупця), що з огляду на конкретні обставини справи не є подією, яка неминуче має настати.

З огляду на цей висновок, а також обставини справи (до уваги взято усталену практику відносин між сторонами, зміст переговорів, звичаї ділового обороту, подальша поведінка сторін) КГС ВС визнав, що у спірних правовідносинах кредитор має право вимагати виконання зобов'язання у будь-який час за правилами частини другої статті 530 ЦК України, а боржник повинен був виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги.

При цьому неможливість здійснювати нові поставки товару в майбутньому через закінчення строку дії договору, відсутність домовленості сторін про його продовження та нездійснення нових поставок не означає припинення зобов'язання у розумінні статті 607 ЦК України, оскільки такі обставини існували на момент укладання угоди і мають суб'єктивний характер. У сукупності такі обставини свідчать, що строк (термін) виконання боржником обов'язку не був встановлений, тому до спірних правовідносин застосовуються положення частини другої статті 530 ЦК України.

Отже, враховуючи викладене, КГС ВС дійшов висновку, що суди попередніх інстанцій внаслідок неправильного застосування норм статті 530 України зробили помилковий висновок, що строк оплати раніше поставленого товару не настав, оскільки в угоді про співпрацю строк (термін) виконання чергового платежу був визначений вказівкою на подію, яка неминуче має настати.

У зв'язку з цим КГС ВС скасував судові рішення попередніх інстанцій в частині відмови у задоволенні вимоги щодо стягнення 320 708,70 євро та ухвалив у цій частині нове рішення про задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.04.2023 у справі № 916/1349/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110080537>.

5. Процесуальні питання

5.1. Відсутність у суду повноважень на власний розсуд визначати відповідача у справі

Чинне процесуальне законодавство не уповноважує суд на власний розсуд визначати (вказувати) особу, яка повинна відповідати за позовною вимогою (відповідача у справі), що становить виключну прерогативу особи, яка заявляє таку вимогу

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ «Українська залізниця» в особі регіональної філії «Львівська залізниця» АТ «Українська залізниця» (далі – Філія) у справі за позовом АТ «Українська залізниця» в особі Філії до ТОВ «Укрінтросервіс» про визнання недійсним результату публічної закупівлі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

18 жовтня 2017 року Філією було опубліковано на вебпорталі уповноваженого органу з питань закупівлі оголошення про проведення відкритих торгів.

Рішенням тендерного комітету від 18.10.2017 № 26 затверджено тендерну документацію на відповідну закупівлю (з подальшими змінами).

Пропозиції для участі у закупівлі подали ТОВ «Єврогрупмаш» і ТОВ «Укрінтросервіс».

На підставі протоколу № 17 ТОВ «Укрінтросервіс» визнано переможцем торгів та вирішено оприлюднити на вебпорталі уповноваженого органу з питань закупівлі повідомлення про намір укласти договір.

Надалі ПАТ «Українська залізниця» в особі Філії та ТОВ «Укрінтросервіс» уклали договір поставки товару (екскаватора «АТЕК-881») від 27.11.2017 № Л/НХ-171426/НЮ. Позивач прийняв від ТОВ «Укрінтросервіс» зазначений екскаватор за актом приймання-передачі товару від 29.12.2018 №1. Оплату вартості поставленого за цим договором товару позивачем здійснено не було.

Рішенням адміністративної колегії Львівського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 23.12.2019 № 63/112-р/к «Про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладення штрафу» у справі № 3-01-11/2018 визнано дії ТОВ «Єврогрупмаш» і ТОВ «Укрінтросервіс» щодо узгодження своєї поведінки під час участі у конкурсних торгах порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим пунктом 4 частини другої статті 6 та пунктом 1 частини першої

статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» у вигляді вчинення антиконкурентних узгоджених дій, що стосуються спотворення результатів торгів.

Дізнавшись про порушення учасниками торгів законодавства про захист економічної конкуренції, АТ «Українська залізниця» в особі Філії звернулося до суду з позовом, що розглядався у цій справі.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС виходив з того, що торги є правочином. Якщо вони завершуються оформленням договору (в цьому разі договору поставки від 27.11.2017 № Л/НХ-171426/НЮ), то оскаржити можна договір, а вимоги про визнання недійсним оформленого протоколом № 17 рішення тендерного комітету про визнання ТОВ «Укрінтросервіс» переможцем торгів та про намір укласти з ним договір не є належним способом захисту.

При цьому позивачем (скаржником) не зазначено, не обґрунтовано і не доведено в судах попередніх інстанцій, яким чином визнання зазначеного рішення недійсним спроможне захистити права та/або законні інтереси АТ «Українська залізниця» в особі Філії (буде проведено нові торги, визначено іншого їх переможця, укладено інший договір поставки тощо).

Крім того, КГС ВС не прийняв посилання скаржника на те, що, «зазначаючи про відсутність підстав для спрямування позовної вимоги до відповідача, суди не вказали особу, яка повинна відповідати за цією вимогою, що свідчить про ухвалення оскаржуваних судових рішень всупереч принципу правової визначеності та позбавляє позивача можливості реалізувати гарантоване статтею 55 Конституції України право на судовий захист у спірних правовідносинах».

Чинне процесуальне законодавство не уповноважує суд на власний розсуд визначати (вказувати) особу, яка повинна відповідати за позовною вимогою (відповідача у справі), що становить виключну прерогативу особи, яка заявляє таку вимогу.

Отже, КГС ВС зазначив, що не вбачає підстав для формування висновку щодо питання застосування статті 55 Конституції України та статей 4, 5, 45 ГПК України.

З огляду на викладене КГС ВС залишив касаційну скаргу позивача без задоволення, а оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.04.2023 у справі № 910/11625/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110175458>.

5.2. Відшкодування за рахунок позивача сплаченого відповідачем судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України

У разі відмови позивача від позову і закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням частини третьої статті 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача понесених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ТОВ «Сварог-Дністер» у справі за позовом ТОВ «Агротек» до ТОВ «Сварог-Дністер», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ТОВ «Серединецьке», про стягнення 8 980 733,42 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Справа розглядалася судами неодноразово.

Рішенням господарського суду у позові відмовлено. Ухвалою апеляційного господарського суду прийнято відмову ТОВ «Агротек» від позову, визнано нечинним зазначене рішення господарського суду, закрито провадження у справі, повернуто ТОВ «Агротек» з Державного бюджету України 101 033,25 грн – 50 % судового збору за подання апеляційної скарги у справі, сплаченого згідно з платіжним дорученням від 27.08.2021 № 2079.

ТОВ «Сварог-Дністер» звернулося до суду апеляційної інстанції з клопотанням про повернення судового збору, в якому просило ухвалити додаткове рішення про стягнення з ТОВ «Агротек» на його користь 2 582 267,68 грн судового збору, який ТОВ «Сварог-Дністер» сплатило за подання апеляційної та касаційних скарг у цій справі.

Ухвалою апеляційного господарського суду в задоволенні зазначеного клопотання ТОВ «Сварог-Дністер» відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Частина третя статті 130 ГПК України встановлює, що у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Однак, якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача.

Зі змісту зазначеної норми можна дійти висновку, що в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі відповідач має право заявити про відшкодування позивачем понесених витрат.

Спірним у цьому разі є питання, чи охоплюється змістом поняття «витрати», наведеним у частині третій статті 130 ГПК України, судовий збір, сплачений відповідачем, чи йдеться лише про витрати позивача, пов'язані з розглядом справи.

Загальними правилами розподілу судових витрат у вигляді судового збору передбачено, що такі витрати можуть бути покладені судом на самого платника судового збору або на іншу сторону, або відшкодовані з державного бюджету особі, яка його сплатила.

Питання повернення судового збору врегульовано статтею 7 Закону України «Про судовий збір», яка містить вичерпний перелік підстав, за наявності яких сплачена сума судового збору за ухвалою суду повертається з державного бюджету особі, яка його сплатила.

Відшкодування понесених відповідачем витрат у вигляді судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України Законом України «Про судовий збір» не передбачено.

Водночас однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (пункт 12 частини третьої статті 2 ГПК України).

Проаналізувавши наведені положення законодавства, ОП КГС ВС дійшла висновку, що в разі відмови позивача від позову і закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням частини третьої статті 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача понесених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи.

На користь такого висновку свідчить і припис частини третьої статті 129 ГПК України, за яким, якщо інше не передбачено законом, у разі залишення позову без задоволення, закриття провадження у справі або залишення без розгляду позову позивача, звільненого від сплати судового збору, судовий збір, сплачений відповідачем, компенсується за рахунок держави в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

ОП КГС ВС зазначила, що суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку, що судовий збір у разі відмови позивача від позову розподіляється виключно на підставі частин першої, другої статті 130 ГПК України, яка регулює порядок повернення судового збору з державного бюджету.

При цьому суд апеляційної інстанції в цій справі послався на правові висновки, викладені в постанові ВС у складі колегії суддів КГС ВС від 14.09.2021 у справі № 910/13084/18, відповідно до пункту 8.22 якої частина третя статті 130 ГПК України, на яку послався Кабінет Міністрів України для обґрунтування підстав для стягнення з НАК «Нафтогаз України» 50 % від суми сплаченого при поданні апеляційної скарги судового збору, дійсно передбачає можливість стягнення з позивача в разі його відмови від позову понесених відповідачем витрат згідно з поданою щодо цього питання заявою. Колегія суддів у справі № 910/13084/18 дійшла висновку, що в цьому разі йдеться саме про витрати, пов'язані з розглядом справи, а не про судовий збір, розподіл якого визначений у частинах першій та другій названої статті, у зв'язку з чим колегія суддів погодилася з висновком суду апеляційної інстанції про відсутність підстав для застосування частини третьої статті 130 ГПК України.

ОП КГС ВС вирішила відступити від висновку колегії суддів КГС ВС, викладеного у пункті 8.22 постанови від 14.09.2021 у справі № 910/13084/18, оскільки у разі відмови позивача від позову і закриття провадження у справі

на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням частини третьої статті 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача понесених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи.

Отже, ОП КГС ВС скасувала ухвалу господарського суду апеляційної інстанції та прийняла нове рішення, яким задовольнила клопотання ТОВ «Сварог-Дністер» про ухвалення додаткового рішення щодо повернення судового збору, стягнула з ТОВ «Агротек» на користь ТОВ «Сварог-Дністер» 2 582 267,68 грн витрат зі сплати судового збору.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 13.04.2023 у справі № 904/1478/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>.

5.3. Повернення без розгляду апеляційної скарги з підстав неусунення в повному обсязі її недоліків

Повернення апеляційної скарги з тих підстав, що скаржником не усунуто в повному обсязі її недоліки, оскільки не надано доказів направлення копії апеляційної скарги і доданих до неї документів листом з описом вкладення відповідачам у справі, свідчить про правильне застосування положень частини другої статті 260, частини четвертої статті 174 ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ПП «Дубекспо» у справі за позовом ПП «Дубекспо» до ДПС України та ГУ ДПС у м. Києві про стягнення 30 360,00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду позовну заяву ПП «Дубекспо» до ДПС України, ГУ ДПС у м. Києві про стягнення 30 360,00 грн повернуто позивачу без розгляду.

ПП «Дубекспо» звернулося до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило скасувати вказану ухвалу та передати справу на розгляд до місцевого господарського суду.

Апеляційний господарський суд апеляційну скаргу позивача залишив без руху та надав скаржникові строк для усунення недоліків, допущених ним при поданні апеляційної скарги, протягом 10 днів з дня вручення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ПП «Дубекспо» з доданими до скарги матеріалами повернуто без розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Положеннями частини третьої статті 258 ГПК України визначено, що до апеляційної скарги додаються, зокрема, докази надсилання копії скарги іншій стороні у справі.

До апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 258 ГПК України, застосовуються положення статті 174 цього Кодексу (частина друга статті 260 ГПК України).

Відповідно до положень частини четвертої статті 174 ГПК України, якщо позивач не усунув недоліків позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважається неподаною і повертається особі, що звернулася із позовною заявою.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ПП «Дубекспо» було залишено без руху з тих підстав, що скаргником до апеляційної скарги не додано доказів направлення копії цієї скарги і доданих до неї документів листом з описом вкладення учасникам справи, а саме ДПС України та ГУ ДПС у м. Києві.

Ураховуючи, що скаргником недоліків апеляційної скарги не було усунуто в повному обсязі, КГС ВС погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що апеляційну скаргу ПП «Дубекспо» з доданими до неї матеріалами слід повернути без розгляду.

Згідно з висновком КГС ВС наведене свідчить про правильне застосування судом апеляційної інстанції приписів частини другої статті 260, частини четвертої статті 174 ГПК України.

Водночас КГС ВС зазначив, що посилання скаргника на те, що суд апеляційної інстанції не застосував приписи пункту 13 частини другої статті 3 Закону України «Про судовий збір», є необґрунтованими, оскільки у цьому разі підставою для повернення апеляційної скарги було саме те, що скаргником не усунуто в повному обсязі її недоліків.

Отже, з урахуванням того, що при постановленні ухвали апеляційного господарського суду правильно застосовано положення частини другої статті 260, частини четвертої статті 174 ГПК України, КГС ВС на підставі статті 309 ГПК України дійшов висновку про залишення касаційної скарги ПП «Дубекспо» без задоволення, а оскаржуваної ухвали суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.04.2023 у справі № 910/14570/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514952>.

5.4. Дія заборони на відкриття виконавчого провадження та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)

Ураховуючи, що стягувач пред'явив до виконання наказ господарського суду до відділу примусового виконання рішень Департаменту ДВС МЮУ, якому підвідомчі рішення про стягнення суми боргу, яка становить п'ятдесят та більше мільйонів гривень, на дії щодо відкриття виконавчого провадження не поширювалася заборона, передбачена абзацом п'ятнадцятим пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження», оскільки виконавче провадження було відкрито у місті Києві, а не

на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення військових (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)

КГС ВС розглянув касаційні скарги АТ «Українська залізниця» та відділу примусового виконання рішень Департаменту ДВС МЮУ (далі – Департамент ДВС) за скаргою ПАТ «Донбасенерго» на дії державного виконавця Департаменту ДВС у справі за позовом ПАТ «Донбасенерго» до АТ «Українська залізниця» про стягнення 70 274 946,74 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду задоволено заяву АТ «Українська залізниця» про поворот виконання рішення господарського суду. У порядку повороту виконання судового рішення присуджено до стягнення з ПАТ «Донбасенерго» на користь АТ «Українська залізниця» 71 258 946,74 грн, з яких 70 274 946,74 грн – заборгованість та 984 000,00 – грн судовий збір.

На виконання названої ухвали суд видав наказ від 06.10.2022 № 910/5953/17, за яким стягувачем є АТ «Українська залізниця», а боржником – ПАТ «Донбасенерго».

На підставі зазначеного наказу державним виконавцем Департаменту ДВС було відкрито виконавче провадження НОМЕР_2.

Надалі, а саме 25.11.2022, від ПАТ «Донбасенерго» до господарського суду надійшла скарга на дії державного виконавця Департаменту ДВС щодо відкриття виконавчого провадження НОМЕР_2 та вжиття заходів примусового виконання у виконавчому провадженні НОМЕР_2, у якій позивач просив скасувати постанови Департаменту ДВС: про відкриття виконавчого провадження; про арешт коштів боржника; про арешт майна боржника; про стягнення з боржника витрат на проведення виконавчих дій; про стягнення виконавчого збору; про накладення арешту на кошти, які належать ПАТ «Донбасенерго» та його структурним одиницям.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, скаргу ПАТ «Донбасенерго» задоволено, визнано неправомірними дії щодо відкриття виконавчого провадження та вжиття заходів примусового виконання за наказом господарського суду від 06.10.2022 у справі № 910/5953/17, скасовано відповідні постанови Департаменту ДВС.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі перед КГС ВС постало питання щодо дії заборони на відкриття виконавчих проваджень та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення військових (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні).

Так, Верховна Рада України прийняла Закон України від 28.07.2022 № 2468-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» (набрав чинності 19.08.2022), яким абзац п'ятнадцятий пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про

виконавче провадження» викладено в такій редакції: забороняється відкриття виконавчих проваджень та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованої російською федерацією території України, а також прилеглих до неї територій.

Водночас згідно з Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженою наказом МЮУ від 02.04.2012 № 512/5 та зареєстрованою від 02.04.2012 за № 489/20802, рішення, за якими сума зобов'язання становить п'ятдесят та більше мільйонів гривень чи еквівалентну суму в іноземній валюті підвідомчі Департаменту ДВС, місцезнаходженням якого є місто Київ.

Отже, враховуючи, що стягувач пред'явив до виконання наказ господарського суду до Департаменту ДВС, якому згідно з названою Інструкцією підвідомчі рішення про стягнення суми боргу, яка становить п'ятдесят та більше мільйонів гривень, КГС ВС дійшов висновку, що на дії щодо відкриття виконавчого провадження не поширювалася заборона, передбачена абзацом п'ятнадцятим пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження», оскільки виконавче провадження було відкрито у місті Києві, а не на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) (зокрема, не на території Краматорської та/або Миколаївської міських територіальних громад Краматорського району Донецької області).

З огляду на це КГС ВС скасував оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій та ухвалив нове про відмову в задоволенні скарги ПАТ «Донбасенерго» на дії державного виконавця Департаменту ДВС.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.04.2023 у справі № 910/5953/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514879>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.04.2023 до 30.04.2023 / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2023. – 33 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua